

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ЄВДОЧЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 339.92(4-01):043.3

**ЄВРОПЕЙСЬКЕ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.05.01 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародного менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Циганкова Тетяна Михайлівна,
Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана, завідувач кафедри
міжнародної торгівлі

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чужиков Віктор Іванович,
Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана, професор кафедри міжнародної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Мельник Тетяна Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, доцент
кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Провідна установа: Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, кафедра
світового господарства і міжнародних економічних відносин, м. Київ

Захист відбудеться „27” березня 2006 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.06 у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 201.

Автореферат розісланий „27” лютого 2006 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук,
доцент

Л. Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Багатоаспектні наслідки економічної глобалізації такі, як лібералізація ринків факторів виробництва, інституціоналізація міжнародних економічних відносин, загострення конкуренції мають, з одного боку, специфічні прояви в регіональних бізнес-середовищах, а з іншого – обумовлюють якісну трансформацію форм міжнародної економічної діяльності та необхідність її пристосування до конкретних умов середовища. Для України європейський ринок є вкрай важливим як з позиції її інтеграційних пріоритетів, так і створення належних умов для гармонійного входження до сучасної світогосподарської системи, що підтверджує усталена тенденція перетворення його в стратегічно важливий для країни: за 1996 - 2004 рр. частка країн ЄС в національному експорті збільшилась з 10,6 % до 29,8 %. Внаслідок цього проблема адаптації економічної діяльності національних суб'єктів до умов європейського бізнес-середовища, ефективного використання потенціалу останніх для досягнення стратегічних конкурентних переваг на товарних ринках регіону, актуалізується і в теоретичному, і в практичному аспектах.

Серед науковців, у працях яких досліджено теоретичні основи формування та розвитку міжнародного бізнес-середовища, слід відзначити таких зарубіжних вчених, як С. Акілляр, Ж. Албаум, Г. Ассель, Дж. Діффенбах, П. Друкер, Ф. Каст, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, Р. Льюїс, Дж. Мардок, Д. Олісевич, Ф. Олдріч, М. Портер, С. Роузфілд, Дж. Розенвейг, Г. Фехнер. Вагомий внесок у розробку фундаментальних питань геоekonomічного розвитку та визначення конкурентних позицій європейських країн в глобальній економічній системі зробили російські вчені В. Алексунін, Г. Багієв, В. Іноземцев, С. Попов, Ю. Рубін, А. Уткін, М. Шмельов, В. Щетінін. Ключові питання вдосконалення міжнародної економічної діяльності в європейських країнах досліджували вітчизняні вчені: О. Білорус, В. Будкін, А. Гальчинський, Б. Губський, А. Кредісов, Д. Лук'яненко, М. Мальський, В. Новицький, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, А. Поручник, В. Рокоча, В. Румянцев, Є. Савельєв, В. Сіденко, С. Сіденко, А. Філіпенко, Т. Циганкова, І. Школа, О. Шнирков, В. Чужиков та багато інших.

Разом з тим, потребують подальшого удосконалення методологічні засади вивчення міжнародного бізнес-середовища. Поза увагою дослідників залишились питання оцінки його впливу на напрями розвитку та модифікацію форм міжнародної економічної діяльності, комплексної діагностики параметрів сучасного середовища розвитку бізнесу в європейських країнах. Майже завершений процес приєднання України до СОТ створює нові потенційні можливості у сфері торгівлі, виробничого, коопераційного та науково-технічного співробітництва з європейськими країнами, що обумовлює необхідність ідентифікації пріоритетних напрямів вдосконалення міжнародної економічної діяльності на ринках цих країн. Зазначене вище і визначило тему дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у рамках міжкафедральної науково-дослідної теми „Управління міжнародною

конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку” (номер державної реєстрації 0101U002948) факультету міжнародної економіки і менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Особисто автором підготовлено матеріали до розділу 1. „Дослідження мікро- та макростратегій розвитку в глобальному середовищі”, підрозділу 1.4 „Взаємодія політичних, соціальних і економічних факторів розвитку”.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є з’ясування характеру, суттєвих особливостей та тенденцій розвитку європейського бізнес-середовища, а також визначення ефективних напрямів адаптації до нього міжнародної економічної діяльності України.

Виходячи з мети дослідження, в роботі поставлено такі завдання:

- дослідити системний характер сучасної міжнародної економічної діяльності та виявити тенденції взаємодії її форм;
- провести комплексну оцінку методологічних підходів до тлумачення та дослідження міжнародного бізнес-середовища, визначити його структуру та систему кількісних і якісних показників розвитку;
- визначити особливості сучасного стану та перспективи розвитку європейського бізнес-середовища;
- оцінити конкурентні позиції європейських країн в світовій економіці;
- дослідити та узагальнити зарубіжний досвід адаптації міжнародної економічної діяльності до специфіки європейського бізнес-середовища;
- обґрунтувати головні напрями адаптації міжнародної економічної діяльності України до європейського бізнес-середовища та концептуально оцінити перспективи можливої конвергенції з національним бізнес-середовищем у контексті її євроінтеграційної політики.

Об’єктом дослідження є процеси формування сучасних глобальних, регіональних та національних умов міжнародної економічної діяльності.

Предметом дослідження є специфічні умови та чинники розвитку європейського бізнес-середовища та його вплив на міжнародну економічну діяльність.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є історико-логічний та системний підходи до аналізу економічних явищ і процесів у міжнародному середовищі. У ході дослідження еволюції, сучасних особливостей, тенденцій, проблем та перспектив розвитку європейського бізнес-середовища, а також його впливу на міжнародну економічну діяльність використано теоретичні та емпіричні методи пізнання, а саме: системний аналіз та синтез, абстрагування. Спеціальні наукові методи – економіко-математичне моделювання, економічний аналіз, графічна інтерпретація, опитування експертів – застосовані для оцінки конкурентних позицій європейських країн, дослідження особливостей міжнародної економічної діяльності України в європейському бізнес-середовищі та обґрунтування ефективних напрямів її

вдосконалення.

Використано широке коло вітчизняних та зарубіжних літературних джерел: закони України, укази Президента України, постанови та матеріали Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства економіки України, Міністерства закордонних справ України, Державного комітету статистики України, Укрзовнішінформу, офіційні матеріали міжнародних організацій (ЮНКТАД, СОТ), Європейської Комісії, Європейського статистичного центру, Всесвітнього економічного форуму, Українсько-європейського консультативного центру (UEPLAC), експертні оцінки рейтингових агентств, результати досліджень провідних фахівців у галузі світової економіки і міжнародних економічних відносин.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні напрямів вдосконалення міжнародної економічної діяльності України на ринках європейських країн на основі комплексної якісної та кількісної оцінки стану, особливостей та тенденцій розвитку європейського бізнес-середовища. Нові наукові положення, що здобуті особисто автором та виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

- розроблено багатокритеріальну класифікацію сучасних форм міжнародної економічної діяльності (за суб'єктами, рівнями, видами зв'язків, типом відносин, комплексністю, економічною основою); виявлено особливості взаємодії форм через ключові тенденції їх взаємопроникнення: диверсифікація міжнародної економічної діяльності її суб'єктів; посилення ролі некомерційних форм; підвищення рівня узгодженості дій суб'єктів в процесі реалізації національних стратегій зовнішньоекономічної діяльності;

- здійснено поелементну ідентифікацію позитивних (пріоритетність соціального розвитку; політична стабільність у більшості країн; достатньо високі показники економічного розвитку; значна частка в світовій торгівлі, 2/3 якої припадає на внутрішньоєвропейську; гармонізована система права; високі екологічні стандарти; наявність сталої системи суспільних цінностей та моноактивність бізнес-культур) і негативних (суттєва диференціація соціально-економічного розвитку країн; відставання у комерціалізації інновацій; негативна демографічна ситуація на тлі збільшення кількості мігрантів зі Сходу, що призводить до формування окремих соціоспільнот та виникнення етнокультурних конфліктів) параметрів європейського бізнес-середовища, що дозволило виявити ключові можливості і загрози, які обумовлюють реалізацію двох сценаріїв його розвитку: оптимістичного, за якого європейські країни мають потенціал для досягнення найвищого рівня регіональної економічної інтеграції – створення політичного союзу, вдосконалення та поширення соціально орієнтованої моделі розвитку, забезпечення економічного лідерства в світовому виробництві та торгівлі, реалізації концепції науково-технологічного простору; та песимістичного, який ґрунтується на потенційній можливості розвитку таких загроз, як посилення

економічної диференціації країн та уповільнення темпів їх розвитку, поглиблення європейського „технологічного парадоксу”, активізація етнокультурних конфліктів тощо. Доведено, що найбільш вірогідним є оптимістичний сценарій, проте якісні характеристики як песимістичного, так і оптимістичного сценаріїв мають враховуватись при реалізації національної євроінтеграційної стратегії;

удосконалено:

— наукове трактування категорії комерційна дипломатія, яку автором визначено як систему методів та механізмів реалізації національних економічних інтересів на міжнародному рівні шляхом спільних дій уряду та підприємців; виділено такі її рівні: глобальний, наднаціональний, міждержавний та національний (включає урядовий та бізнесовий) і визначено відповідні кола суб’єктів; аргументовано, що передумовою вдосконалення міжнародної економічної діяльності на ринках європейських країн повинна стати активізація системи комерційної дипломатії, на основі аналізу якої розроблено матрицю її ключових форм та методів з виділенням п’яти груп, по кожній з яких обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення;

— методичні прийоми дослідження міжнародного бізнес-середовища за рахунок введення в його аналіз нового компоненту – цивілізаційного; розроблено адаптовані до базових форм міжнародної економічної діяльності моделі структурного аналізу бізнес-середовища (експорт – CELTSPEg, інвестування – CPLETSEg, міграція робочої сили – CESPTLEg, виробнича кооперація – CETPLSEg, науково-технічне співробітництво – CTESPLEg, де С – цивілізаційний, S – соціально-культурний, Р – політичний, Е – економічний, Т – технологічний, L – правовий, Eg – екологічний компоненти), які необхідні при створенні систем його моніторингу;

— аналітичний інструментарій інформаційного забезпечення розвитку міжнародної економічної діяльності: запропоновано алгоритм визначення інформаційних потреб суб’єктів; визначено та охарактеризовано типи комерційної інформації, її джерела та форми подання, а також кількісні та якісні показники для оцінки стану міжнародного бізнес-середовища у процесі вибору зарубіжного ринку та обґрунтування моделі присутності на ньому, сегментації споживачів, розробки міжнародних програм маркетингу;

дістало подальшого розвитку:

— системна сутність сучасного європейського бізнес-середовища за рахунок залучення таких компонентів, як цивілізаційний та екологічний, що дозволяє скласти більш розгорнуте уявлення про особливості даного бізнес-середовища; визначення впливу бізнес-середовища на економічний розвиток європейських країн: здійснено їх позиціювання за рейтингами конкурентоспроможності бізнес-середовища та економічного зростання, що дозволило виокремити п’ять груп країн та дати характеристику кожної; проаналізовано конкурентні позиції європейських країн в світовій економіці за ключовими напрямками - загальний розвиток, виробництво та технології, зовнішня

торгівля та інвестиції, соціальна політика та бізнес-культура;

— обґрунтування напрямів адаптації міжнародної економічної діяльності України до європейського бізнес-середовища, а саме: доведено, що першочерговими на макrorівні мають бути коінтеграція до багатосторонньої торгової системи СОТ, формування національної стратегії міжнародної економічної діяльності з конкретизацією галузевих та регіональних інтеграційних пріоритетів, активізація комерційної дипломатії, гармонізація національного законодавства та уніфікація технічних стандартів і фітосанітарних та санітарних норм, інтенсифікація прикордонного співробітництва тощо, на мікрорівні – розвиток корпоративного управління та маркетингових структур за кордоном, товарна диверсифікація експорту, інтенсифікація використання інформаційних систем у маркетингу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть слугувати методологічним підґрунтям для розробки ефективного механізму міжнародної економічної діяльності України в європейських країнах. Узагальнені аналітичні матеріали роботи також можуть бути використані науковими працівниками у подальших дослідженнях даної проблеми, викладачами вищих навчальних закладів – у ході підготовки лекцій, семінарів, тренінгів з питань міжнародної економічної діяльності, міжнародної торгівлі, міжнародного маркетингу, проблем європейської інтеграції.

Головні положення, висновки і рекомендації, сформульовані та обґрунтовані в дисертації, використані: Кабінетом Міністрів України – під час розробки інформаційно-аналітичних матеріалів для співробітництва з європейськими країнами (довідка № 9347/0/2-05 від 18 жовтня 2005 р.), підприємством „ЗАТ ”СП ”Бротеп-еко” – під час розробки стратегії виходу компанії на європейські ринки (довідка № 548 від 15 квітня 2005 р.); у навчальному процесі при викладанні дисциплін „Міжнародний маркетинг”, „Міжнародна торгівля”, „Управління міжнародним маркетингом” студентам бакалаврського та магістерського рівнів навчання факультету міжнародної економіки та менеджменту КНЕУ (довідка Київського національного економічного університету від 10 жовтня 2005 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, здобуто автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження доповідались та обговорювались на Міжнародній науковій конференції „Глобалізація та регіоналізація економічного розвитку” (25 лютого 2003 р., м. Київ); II Всеукраїнській науково-практичній конференції „Україна у світовій економічній спільноті”, (26 березня 2004 р., м. Дніпропетровськ); III Міжнародній конференції студентів, аспірантів і молодих учених „Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління”, (24-27 березня 2004 р., м. Київ);

Міжнародній науково-практичній конференції „Європейська інтеграція та Україна”, (17 червня 2004 р., м. Київ); II Научно-практической конференции „Социально-экономические реформы в контексте европейского выбора Украины”, (24-27 березня 2005 р., м. Дніпропетровськ); VIII Науково-практичній конференції Української академії зовнішньої торгівлі „Міжнародна торгівля у контексті європейської інтеграції: проблеми теорії і практики”, (27 травня 2005 р., м. Київ).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, у тому числі: 5 статей у наукових фахових виданнях, 7 – публікації в інших виданнях, зокрема, тези та матеріали міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт становить 3,05 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 183 сторінки комп’ютерного тексту. У тексті розміщено 18 рисунків на 8 сторінках, 20 таблиць на 11 сторінках, 16 додатків на 27 сторінках, список використаних джерел включає 193 назви і викладений на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет і об’єкт дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних автором результатів, подано відомості щодо їх апробації.

У розділі 1 „**Теоретичні засади дослідження середовища міжнародної економічної діяльності**” визначено сучасні форми міжнародної економічної діяльності та розроблено їх класифікацію; досліджено сутність, структуру, особливості формування, критерії та показники оцінки стану міжнародного бізнес-середовища.

У роботі на підставі аналізу характерних рис та сучасних проявів розвитку міжнародної економічної діяльності класифіковано її форми за сукупністю критеріїв (рис. 1), що дозволило виявити особливості розвитку цих форм у межах класифікаційних груп: розширення кола суб’єктів та актуалізація ролі держави; поширення міжнародної економічної діяльності на міждержавний, наднаціональний та глобальний рівні; поява нового виду зв’язків, такого як комерційно-дипломатичний; урізноманітнення форм за типом відносин зі зростанням значення спільних; перехід від простих до взаємопов’язаних форм; виникнення, поширення застосування та удосконалення некомерційних форм міжнародної економічної діяльності.

Форми міжнародної економічної діяльності

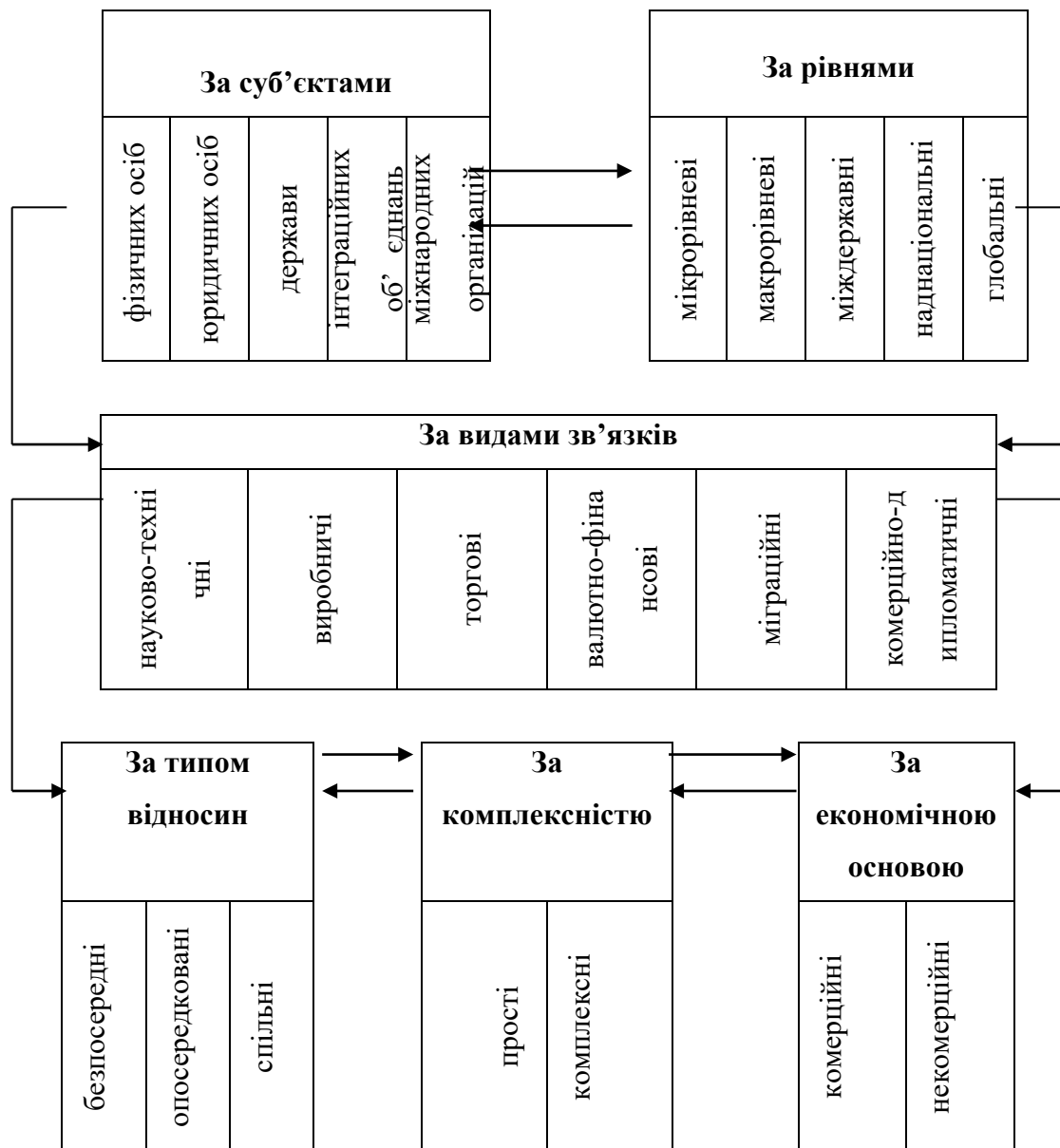

Рис. 1. Класифікація форм міжнародної економічної діяльності

Визначені особливості дозволили виявити ключові тенденції розвитку сучасних форм міжнародної економічної діяльності: зміна структури суб'єктності, яка обумовлена як об'єктивним розширенням участі фізичних та юридичних осіб (особливо підприємств малого та середнього бізнесу), так і активізацією дій урядів щодо сприяння зарубіжній діяльності національних фірм, що вимагає координації на міждержавному, наднаціональному та глобальному рівнях; підвищення рівня узгодженості дій суб'єктів під час реалізації національних стратегій зовнішньоекономічної діяльності внаслідок глобальної інституціоналізації економічного розвитку; посилення взаємопроникнення форм при зростанні ролі некомерційних як віддзеркалення поглиблення міжнародного поділу праці й розвитку коопераційних зв'язків, чому передують укладання

міждержавних та багатосторонніх угод. Показано, що спільною рисою виявлених тенденцій є інтенсифікація застосування комерційної дипломатії, яку в роботі визначено як систему методів і механізмів реалізації національних економічних інтересів на міжнародному рівні шляхом спільних дій уряду та підприємців.

У дослідженні показано, що форми міжнародної економічної діяльності трансформуються під впливом умов та чинників зовнішнього середовища бізнесу.

Аналіз їх сукупності дозволив виділити такі види міжнародного бізнес-середовища: за рівнем контролюваності – макросередовище (переважно неконтрольоване) та мікросередовище (потенційно контрольоване); за складністю – статичне, динамічне, турбулентне; за межами дослідження та впливом чинників – внутрішньонаціональне та міжнародне, яке, в свою чергу, поділяється на національне, множинно-національне, середовище бізнесу інтеграційних угруповань, регіональне та глобальне середовище.

Доведено, що використання запропонованого підходу дасть можливість удосконалити міжнародну економічну діяльність: на мікрорівні – обирати адекватні цільові зарубіжні ринки та стратегії виходу на них, прогнозувати можливі ризики та розробляти стратегії їх уникнення або мінімізації, адаптувати діяльність до специфіки бізнес-середовища; на макрорівні – розробляти, ефективно реалізовувати та корегувати у разі необхідності стратегію міжнародної економічної діяльності, гнучко пристосовувати систему комерційної дипломатії до особливостей бізнес-середовища з метою реалізації національних економічних інтересів.

Критичний аналіз існуючих підходів до структуризації міжнародного бізнес-середовища дозволив розробити його удосконалену концептуальну модель CSPETLEg, яка відрізняється від попередніх урахуванням цивілізаційного та екологічного компонентів. Доведено, що в умовах глобалізації економічного розвитку цивілізаційний компонент обумовлює специфіку прояву інших – економічного, правового, політичного, соціального, екологічного тощо. Також аргументовано, що для успішного розвитку конкретних форм міжнародної економічної діяльності ця модель має враховувати їх особливості, що обумовлює зміну пріоритетів структурного аналізу бізнес-середовища: експорт – CELTSPEg, міжнародне інвестування – CPLETSEg, міжнародна міграція – CESPTLEg, міжнародна виробнича кооперація – CETPLSEg, міжнародне науково-технічне співробітництво – CTESPLEg. При цьому обґрунтовано авторську позицію щодо необхідності першочергового аналізу цивілізаційної складової середовища та показано, що доцільність застосування цих моделей пов'язана не стільки з різною послідовністю аналізу складових середовища, скільки з потребою визначення пріоритетів при створенні систем моніторингу міжнародного бізнес-середовища.

На основі вивчення сучасних підходів до інформаційного забезпечення розвитку МЕД розроблено алгоритм визначення інформаційних потреб її суб'єктів, який дозволяє оптимізовувати

межі дослідження, створювати власні бази даних, підвищувати рівень обґрунтованості управлінських рішень. З цією метою визначено та охарактеризовано типи комерційної інформації (економічна, фінансово-біржова, професійна, науково-технічна, патентна, статистична, ідентифікаційна та споживчо-масова), а також її джерела та форми подання. Визначення типів інформації дозволило розробити системи якісних та кількісних показників оцінки стану міжнародного бізнес-середовища у розрізі його компонентів та типових стратегічних рішень компаній.

Розділ 2 „**Особливості розвитку та конкурентні позиції європейських країн в глобальній економічній системі**” присвячено виявленню особливостей формування та сучасного стану європейського бізнес-середовища, оцінці конкурентних позицій та перспектив європейських країн на світових ринках.

В дослідженні до європейських віднесено, в першу чергу, країни Європейського Союзу, а також всі країни Європи, окрім Росії, Білорусі, Молдови та України. У роботі доведено, що європейське бізнес-середовище формувалося під впливом унікальних умов розвитку, основними з яких були: спільність засад ментальності; взаємозалежність економічного розвитку; взаємозв'язок культур; наявність сфери спільних економічних інтересів. На основі аналізу зазначених умов виділено особливості сучасного європейського бізнес-середовища: соціально орієнтована ринкова економіка; високий та відносно високий рівні економічного розвитку країн; дотримання екологічних пріоритетів в усіх напрямках діяльності; взаємопроникнення культур, яке сприяло утворенню транскордонних споживацьких сегментів.

Під впливом посилення конкурентного тиску з боку Сполучених Штатів Америки та нових індустриальних країн Азії, перерозподілу сил на світовій арені відбуваються трансформаційні зміни і в європейському бізнес-середовищі, що обумовило необхідність поелементної ідентифікації слабких і сильних його сторін на основі часткового застосування методики SWOT-аналізу. Виявлено основні позитиви сучасного стану розвитку європейського бізнес-середовища: 1) пріоритетність соціального розвитку (частка соціальних витрат у ВВП ЄС становить 30 – 40 %, тоді як у США – близько 20 %; рівень мінімальної заробітної плати досягає 50% її середнього рівня, в США – 35 – 38 %; забезпечення через програми Структурного фонду фінансування умов відтворення робочої сили, розвитку підприємництва); 2) політична стабільність у більшості країн; 3) достатньо високі показники економічного розвитку (ВВП у 2004 році в ЄС-25 становив 11 270,4 млрд. дол., відповідно, у США – 11 462,0 млрд., Японії – 4 447,2 млрд. дол.); 4) значна частка в світовій торгівлі (45,3 % світового експорту та 44,8 % світового імпорту), з якої більше 60 % припадає на внутрішньоєвропейську торгівлю; 5) гармонізована система права з пріоритетністю наднаціонального; 6) високі екологічні стандарти, найбільше виробництво та споживання екологічно чистої продукції; 7) наявність сталої системи суспільних цінностей (існування шести

сегментів споживачів, виокремлених у 173 регіонах 18 країн Європи) та 8) моноактивність бізнес-культур.

Негативами сучасного європейського бізнес-середовища є: суттєва диференціація соціально-економічного розвитку країн Європи (ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення у 2004 р. варіював від 48 300 євро у Люксембурзі до 9 700 євро у Латвії); рівень безробіття коливається від 4,5 % у Ірландії та Нідерландах до 19,0 % у Польщі та є значно вищим порівняно з США та Японією (у 2004 р. він становив у ЄС-15 – 8,1 %, ЄС-25 – 9,1 %, США – 5,5 %, Японії – 4,8 %); відставання у втіленні результатів наукових і технологічних розробок у нововведення („технологічний парадокс”) та низький порівняно з США та Японією показник витрат ВВП на науку і технології (близько 2 %, тоді, як у США – 2,76 %, 3,12 % – у Японії); негативна демографічна ситуація в багатьох країнах (низький рівень народжуваності при значній частці пенсіонерів (осіб, віком 65 років і старше – 14 – 17 %, в США – 12,6 %) на тлі збільшення кількості мігрантів зі Сходу, що призводить до формування окремих соціоспільнот (найбільшими є мусульманські в Англії, Франції, Австрії) та виникнення етнорелігійних конфліктів; багаторівневість правової системи країн ЄС.

На основі аналізу слабких та сильних сторін європейського бізнес-середовища виділено ключові можливості та загрози його розвитку, які визначають вірогідність реалізації двох сценаріїв. Перший сценарій – оптимістичний, у разі реалізації якого ЄС має потенціал для досягнення найвищого рівня регіональної економічної інтеграції – створення політичного союзу, вдосконалення та поширення соціально орієнтованої моделі розвитку, забезпечення економічного лідерства в світовому виробництві та торгівлі, реалізації концепції європейського науково-технологічного простору. Протилежний, песимістичний, сценарій ґрунтується на потенційній можливості посилення таких загроз, як економічна диференціація країн та уповільнення темпів їх розвитку, поглиблення європейського „технологічного парадоксу”, активізація етнокультурних конфліктів. У разі розвитку даного сценарію європейські країни втратять існуючі конкурентні позиції на світовому ринку. Автором обґрунтовано, що в середньостроковій перспективі найбільш вірогідним є оптимістичний сценарій, проте необхідне подальше вивчення параметрів зазначених сценаріїв для їх своєчасного урахування під час реалізації національної стратегії євроінтеграції.

З метою визначення конкурентних позицій європейських країн проведено кластерний аналіз та здійснено їх позиціювання за рейтингами конкурентоспроможності бізнес-середовища та економічного зростання Всесвітнього економічного форуму, що дозволило виявити високу кореляцію між ними. Виділено п'ять кластерів європейських країн, найбільша кількість яких зосереджена у першому, тобто з високими рейтингами конкурентоспроможності. Дослідження

поглиблено оцінкою конкурентних позицій за напрямками: загальний розвиток, інвестиції, технології, зовнішня торгівля, виробництво, соціальна політика, бізнес-культура.

У розділі 3 „**Напрями адаптації міжнародної економічної діяльності України до європейського бізнес-середовища**” проаналізовано зарубіжний досвід міжнародної економічної діяльності в європейському бізнес-середовищі, запропоновано напрями адаптації міжнародної економічної діяльності України до ринкових особливостей європейських країн.

Ринок європейських країн з огляду на його місткість (44,8 % світового імпорту) є перспективним для розвитку міжнародної економічної діяльності фірм не тільки європейського походження, хоча їх частка у загальному обсязі товарного імпорту (4139,9 млрд. дол.) має тенденцію до підвищення та становить зараз майже 72 % (54,9 % у загальному обсязі комерційних послуг). Решта ринку поділяється досить нерівномірно між країнами Азії (12,1 %), Північної Америки (5,9 %), СНД (3,3 %), Африки (2,7 %), Латинської Америки (2,0 %), причому частки усіх регіонів, крім Азії та СНД, у структурі європейського імпорту зменшуються. Натомість привертає увагу збільшення обсягів експорту товарів з Китаю та Росії, які разом перевищують показники Північноамериканського регіону. Традиційними статтями імпорту залишаються промислові товари (75,0%), продукція видобувної галузі (12,0 %) та сільськогосподарська продукція (9,7 %).

Аналіз зарубіжного досвіду адаптації економічної діяльності до особливостей європейського бізнес-середовища показав, що основними труднощами національних суб'єктів міжнародної економічної діяльності в даному середовищі можуть бути: дискримінаційна торгова політика із застосуванням пільгових митних зборів, нетарифних обмежень, адміністративних формальностей (особливо щодо застосування антидемпінгових заходів); селективне застосування принципу „взаємної вигоди” (у першу чергу це стосується високих технологій, банківської сфери та державних закупівель); високий рівень технічних бар'єрів, особливо щодо охорони здоров'я та довкілля; практика урядових втручань за системою „купуй європейське” (державні закупівлі та галузі державного забезпечення – енергетика, телекомунікації, транспорт та водопостачання); контроль над злиттями та поглинаннями у межах заходів обмеження недобросовісної конкуренції; високий рівень штрафних санкцій за порушення конкурентного законодавства.

У роботі показано, що вдосконалення міжнародної економічної діяльності на ринках європейських країн можливе лише за умов активізації національної системи комерційної дипломатії. В цьому контексті розроблено матрицю ключових форм та методів комерційної дипломатії в Україні та виділено п'ять їх груп (рис. 2), по кожній з яких розроблено рекомендації щодо вдосконалення.

Державні органи		Громадські організації	
За кордоном	V - участь у лобіюванні інтересів через інститут асоціацій (виробників, експортерів) - участь у міжнародних виставках/ ярмарках	II - оговори урядові комісії - дипломатичні заходи - регіональних	IV - участь у діяльності міжнародних недержавних організацій - діяльність зарубіжних представництв УСПП, ТПП
	III Розробка / участь у розробці стратегії та нормативно-правової бази МЕД		
В Україні			

Рис. 2. Матриця ключових форм та методів комерційної дипломатії

Обґрунтовано, що пріоритетними мають стати: активізація участі в діяльності міжнародних організацій та регіональних угруповань з метою використання їх потенціалу для досягнення національних економічних інтересів; посилення результативності діяльності торгово-економічних місій та урядових комісій; збільшення кількості та інтенсифікація діяльності офіційних представництв Української спілки промисловців і підприємців та Торгово-промислової палати; державне стимулювання участі у міжнародних виставках та ярмарках; розробка єдиної інформаційної системи підтримки суб'єктів міжнародної економічної діяльності.

Аналіз форм міжнародної економічної діяльності України в європейському бізнес-середовищі показав, що європейський ринок поступово стає головним для національного експорту: частка товарного експорту збільшилася з 24,0 % до 36,0 % (по ЄС-25, відповідно, з 11,09 % до 29,94 %) протягом 1996–2004 рр., імпорту відповідно з 26,5 % до 34,1 % (по ЄС-25 – з 15,73 % до 32,33 %) на фоні зменшення обсягів торгівлі з країнами СНД. Характерною рисою регіональної

структури експорту є його концентрація у двох країнах – Німеччині та Італії. Аналіз товарної структури торгівлі України та європейських країн довів її моноспрямованість: основними статтями експорту є нафта та продукти її переробки, чорні метали, електричні машини і устаткування, прилади і апарати, механічне обладнання; в експорті послуг близько 85 % становлять транспортні. Автор дійшов висновку, що для досягнення конкурентоспроможності на європейських ринках національний експорт потребує товарної диверсифікації, зростання експорту високотехнологічної продукції, збільшення кількості компаній-експортерів та маркетингової підтримки для закріплення на існуючих та проникнення на цільові ринки.

Обсяг вітчизняних інвестицій в економіку європейських країн залишається надзвичайно малим (22,6 млн. дол.), а основними країнами вкладення капіталу є Греція, Австрія та Польща. Актуальним та таким, що потребує врегулювання, залишається і питання міграції робочої сили, оскільки на території європейських країн нелегально перебуває понад 6 млн. українців. Потребує поглиблення і науково-технологічне співробітництво України з європейськими країнами, яке сьогодні регулюється на державному рівні та передбачає в якості пріоритетних такі сфери взаємодії: охорона навколишнього середовища, біотехнології, енергетика, транспорт, обмін науковими кадрами, освоєння космічного простору та промислові, виробничі й інформаційні технології.

У дисертації встановлено, що незважаючи на доволі позитивні кількісні, якісні характеристики міжнародної економічної діяльності та вітчизняної комерційної дипломатії залишаються на доволі низькому рівні та потребують адаптації до особливостей європейського бізнес-середовища. Виділено ряд недоліків, які негативно впливають на вказані процеси: 1) низька конкурентоспроможність національних товаровиробників; 2) нерозвиненість мережі національних збутових і сервісних центрів за кордоном; 3) невідповідність систем управління підприємствами стандартам сучасного менеджменту; 4) недостатня дієвість механізмів просування продукції на зовнішні ринки (у 2004 р. українські підприємці взяли участь у 1019 виставкових заходах, лише 9 з них проходили за кордоном, три з яких – у європейських країнах) та їх дипломатична підтримка; 5) обмежувальний режим доступу до важливих для національних експортерів ринків: чорних металів та виробів з них; зерна, мінеральних добрив тощо, 6) відсутність інформаційної та маркетингової підтримки експортерів за кордоном. Це підтвердили і результати авторського опитування національних експортерів.

Таким чином, ураховуючи виявлені особливості європейського бізнес-середовища та проаналізований досвід діяльності в ньому зарубіжних компаній, а також проблем національних суб'єктів міжнародної економічної діяльності, автором запропоновано систему напрямів її удосконалення (рис. 3).

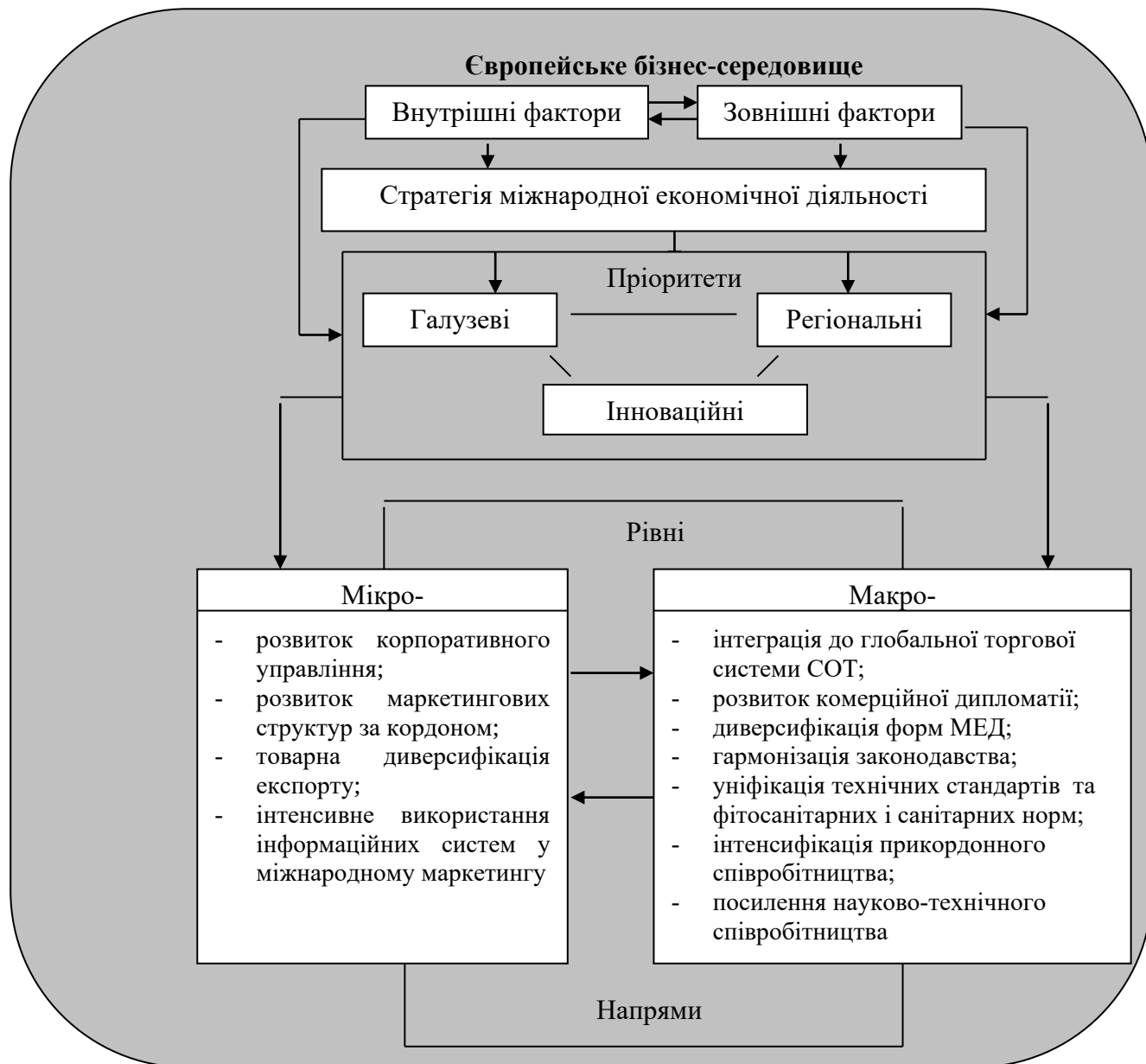

Рис.3. Напрями удосконалення міжнародної економічної діяльності в європейському бізнес-середовищі

На макrorівні пріоритетними напрямками визначено: коінтеграцію України до багатосторонньої торговельної системи СОТ з відповідними трансформаціями у правовій, економічній та політичній сферах; створення національної стратегії міжнародної економічної діяльності, яка має визначати геополітичне місце країни, регіональні інтеграційні пріоритети у довгостроковій перспективі та програми їх реалізації. Доведено, що успішність даної стратегії залежатиме, насамперед, від ефективної комерційної дипломатії, що має створити адекватні умови її реалізації на основі поєднання національних економічних та підприємницьких інтересів (інтенсифікація коопераційних зв'язків та двостороннього інвестування; регіональна та товарна диверсифікація національного експорту; розвиток прикордонного співробітництва тощо).

Аргументовано, що необхідною передумовою вдосконалення міжнародної економічної діяльності України на європейських ринках має стати завершення економічних реформ у країні, а саме: внутрішньої перебудови економіки, вдосконалення інституційної основи регулювання та спрощення процедур міжнародної економічної діяльності, створення сприятливого для економічної діяльності національного бізнес-середовища, та стимулювання виходу підприємств на зарубіжні ринки, а також створення єдиної інформаційної системи підтримки суб'єктів міжнародної економічної діяльності.

На мікрорівні визначені напрями включають: вдосконалення корпоративного управління та розвиток маркетингової орієнтації; розширення мережі маркетингових структур за кордоном, які мають забезпечувати організаційно-інформаційне супроводження експортерів; товарну диверсифікацію експорту; інтенсифікацію використання інформаційних систем для ефективного моніторингу європейського бізнес-середовища.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі виявлення суттєвих особливостей та тенденцій розвитку європейського бізнес-середовища здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукової задачі – визначено ефективні напрями адаптації до нього міжнародної економічної діяльності України, що дало можливість дійти таких висновків:

1. Глобалізаційні процеси в світовій економіці обумовлюють взаємопроникнення та трансформацію форм міжнародної економічної діяльності, які доцільно класифікувати за системою критеріїв: суб'єктами діяльності, рівнями, видами зв'язків, типом відносин, комплексністю, економічною основою. Сучасними тенденціями розвитку форм міжнародної економічної діяльності є зміна структури суб'єктності; підвищення рівня узгодженості дій суб'єктів у ході реалізації національних стратегій зовнішньоекономічної діяльності; взаємопроникнення форм при посиленні ролі некомерційних. Спільною рисою виявлених тенденцій є інтенсифікація застосування методів комерційної дипломатії як нової форми міжнародної економічної діяльності.

2. Розвиток форм міжнародної економічної діяльності відбувається під впливом міжнародного бізнес-середовища, структурний аналіз якого доцільно здійснювати за запропонованою CSPETLEg-моделлю, що включає, крім традиційних, такі компоненти, як цивілізаційний та екологічний. Одночасне використання розробленого в роботі алгоритму визначення інформаційних потреб суб'єктів міжнародної економічної діяльності, адекватних типів комерційної інформації та системи кількісних та якісних показників, адаптованих до специфіки прийняття стратегічних рішень у міжнародній економічній діяльності, дозволить гнучко адаптувати її до особливостей європейського бізнес-середовища, своєчасно передбачати та враховувати можливі зміни в ньому.

3. Основними негативними тенденціями розвитку сучасного європейського бізнес-середовища

є суттєва диференціація соціально-економічного розвитку країн; значно вищий порівняно з США і Японією рівень безробіття та низький показник витрат ВВП на науку і технології, негативна демографічна ситуація у багатьох країнах на фоні збільшення кількості мігрантів зі Сходу. До позитивів належать: пріоритетність соціального розвитку; політична стабільність у більшості країн; достатньо високі показники економічного розвитку; значна частка у світовій торгівлі, з якої 60 % припадає на внутрішньоєвропейську; гармонізована система права з пріоритетністю наднаціонального; високі екологічні стандарти; стала система суспільних цінностей та моноактивність бізнес-культур.

4. Позитивні та негативні тенденції обумовлюють можливість таких сценаріїв розвитку європейського бізнес-середовища: оптимістичного, за якого європейські країни мають потенціал для створення політичного союзу, вдосконалення та поширення соціально орієнтованої моделі розвитку, забезпечення економічного лідерства в світовому виробництві та торгівлі, реалізації концепції європейського науково-технологічного простору. Песимістичний сценарій ґрунтується на потенційній можливості розвитку таких загроз, як посилення економічної диференціації країн та уповільнення темпів їх розвитку, поглиблення європейського „технологічного парадоксу”, посилення етнокультурних протистоянь. У разі розвитку даного сценарію будуть втрачені існуючі конкурентні позиції європейських країн на світовому ринку. З урахуванням позитивних особливостей та тенденцій розвитку європейського бізнес-середовища оптимістичний сценарій є більш вірогідним.

5. В глобальній економічній системі переважна більшість європейських країн має високі показники індексів конкурентоспроможності бізнес-середовища та економічного зростання: до першої групи входять країни з найвищими значеннями індексів – Фінляндія, Данія, Швеція, Ісландія, Швейцарія, Норвегія, Нідерланди, Великобританія, Німеччина, Австрія; до другої – країни з високими значеннями індексів (Ірландія, Франція, Бельгія, Естонія, Іспанія, Португалія); третю, найбільшу, утворюють 11 країн з високими та середніми значеннями індексів (Словенія, Кіпр, Чехія, Угорщина, Словаччина, Мальта, Литва, Італія, Греція, Латвія, Польща), відповідно, до четвертої увійшли країни з середніми значеннями індексів – Хорватія, Румунія, Болгарія; п'яту групу формують країни з низькими значеннями індексів (Сербія та Македонія).

6. Європейські країни мають усталені позиції порівняно із США в світовій торгівлі (46 % загального обсягу), промисловому виробництві, експорті капіталу (42,4 % світового обсягу), реалізації екологічної політики (всі європейські країни приєдналися до Кіотського протоколу), орієнтації високотехнологічних виробництв на споживача, забезпеченні соціальних стандартів (тривалість робочого дня, рівень заробітної плати, пенсійне забезпечення та виплати по безробіттю, якість життя) та дотриманні сформованих культурних цінностей. Порівняно із США, незначним, є рівень витрат на науку та техніку, посилюється тенденція до відставання у темпах впровадження нових технологій.

7. Ринок європейських країн є перспективним для розвитку міжнародної економічної діяльності вітчизняних фірм. Однак слід брати до уваги такі труднощі, з якими зіткнулись зарубіжні компанії при

адаптації економічної діяльності до умов європейського бізнес-середовища: дискримінаційна торгова політика із застосуванням пільгових митних зборів, нетарифних обмежень, адміністративних формальностей; селективне застосування принципу „взаємної вигоди”; високий рівень технічних бар’єрів; практика урядових втручань; контроль над злиттями та поглинаннями у межах заходів обмеження недобросовісної конкуренції; високий рівень штрафних санкцій за порушення конкурентного законодавства.

8. Міжнародна економічна діяльність України в європейському бізнес-середовищі, незважаючи на доволі позитивні кількісні показники, на сьогодні залишається недостатньо ефективною: національний експорт характеризується моноспрямованістю та регіональною обмеженістю, його конкурентоспроможність залишається на низькому рівні. Незначний відсоток зовнішнього інвестування, недостатня налагодженість виробничих зв’язків, низький рівень інформаційної підтримки експортерів та неналежний рівень застосування комплексу методів комерційної дипломатії на тлі відсутності членства у СОТ є тими проблемами, що потребують негайного вирішення для підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності України на європейських ринках.

9. Основними напрямками адаптації до європейського бізнес-середовища та вдосконалення міжнародної економічної діяльності України на макrorівні мають стати: інтеграція до глобальної торгової системи СОТ; розробка та впровадження національної стратегії міжнародної економічної діяльності з визначенням регіональних та галузевих пріоритетів розвитку; активізація методів комерційної дипломатії, які сприятимуть диверсифікації її форм, інтенсифікації коопераційних зв’язків та двостороннього інвестування, розвитку прикордонного співробітництва. Мікрорівневими заходами мають бути: вдосконалення корпоративного управління, розвиток маркетингових структур за кордоном, товарна диверсифікація експорту, інтенсифікація використання інформаційних систем у міжнародному маркетингу.

10. В контексті євроінтеграційної стратегії України адаптація міжнародної економічної діяльності до європейського бізнес-середовища має відбуватися при одночасному наближенні до нього характеристик національного середовища бізнесу. На сучасному етапі воно має набувати рис стабільності та передбачуваності, гармонійності економічного та соціального розвитку, демократичності, а надалі – передбачати зближення за ключовими елементами бізнес-середовища (економіка, право, політика), проте це має відбуватись виважено, з урахуванням наслідків в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Євдоченко О.О. Сучасні підходи до визначення та класифікації міжнародного

бізнес-середовища // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. Вип.13 / Відп. ред. С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 70 – 76 (0,35 др.арк.).

2. Євдоченко О.О. Інформація як чинник ефективної міжнародної діяльності фірми // Формування ринкової економіки: Міжвід. наук. зб. Вип. 14. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 197 - 204 (0,3 др.арк.).

3. Євдоченко О.О. Цивілізаційний аспект європейського бізнес-середовища // Зб. наук. праць. Вип. 44 / Відпов. ред В.Є. Новицький – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2005. – С. 179 – 190 (0,6 др.арк.).

4. Євдоченко О.О. Економічний аспект потенціалу України в сучасних умовах розширення Європейського Союзу на Схід // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Вип. 203: У 4 т. Том І. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – С. 302 – 312 (0,5 др. арк.).

5. Євдоченко О.О. Механізми та інструменти просування комерційних інтересів у європейському бізнес-середовищі // Маркетинг в Україні. – 2005. – №5 (вересень-жовтень). – С. 43 – 45 (0,3 др.арк.).

В інших виданнях:

6. Евдоченко Е.А., Олефир А.А. Формирование торговых режимов стран мира в условиях глобализации. // Прометей: региональный сборник научных трудов по экономике / Донецкий экономико-гуманитарный институт, Институт экономико – правовых исследований Национальной академии наук Украины. – Донецк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2005. – Вып. 15. – С. 48 –52. (0,4 др.арк.) (Особисто автору належить 0,2 др.арк.: частина статті, присвячена сучасним особливостям розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації.).

7. Євдоченко О.О. Сучасні чинники трансформації європейського бізнес-середовища // Глобалізація та регіоналізація економічного розвитку. Матеріали наукової конференції. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2003.– С. 111 –112 (0,1 др.арк.).

8. Євдоченко О.О. Інтеграційні пріоритети України // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Україна у світовій економічній спільноті". – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 19 – 20 (0,1 др.арк.).

9. Євдоченко О.О. Структурна композиція та цілі вивчення міжнародного середовища бізнесу // Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління. Матеріали III Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих учених / Уклад.: А.П. Білошапко, О.Г. Слободянюк. – К.: Пошуково-видавниче агентство "Книга пам'яті України", 2004. – С. 240 – 241 (0,1 др.арк.).

10. Євдоченко О.О. Новітні тенденції розвитку європейського бізнес-середовища // Європейський Союз та Україна. Матеріали Міжнародної науково - практичної конференції. / Відп. за вип. В.І. Чужиков. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 116 –121 (0,27 др.арк.).

11. Євдоченко О.О. Вступ до СОТ як можливість реалізації потенціалу підприємств України на

шляху до Європи майбутнього // Друга науково-практична конференція “Соціально-економічні реформи у контексті європейського вибору України”. – Дніпропетровськ: НАЦ “Ера”, 2005. – С. 27–30 (0,18 др.арк.).

12. Євдоченко О.О. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної співпраці України з ЄС // Міжнародна торгівля у контексті європейської інтеграції: проблеми теорії і практики. Збірник матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції. – К.: УАЗТ, 2005. – С. 113 –114 (0,1 др.арк.).

АНОТАЦІЯ

Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.05.01 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, 2006.

Дисертацію присвячено теоретичним і практичним питанням виявлення особливостей європейського бізнес-середовища, розробки рекомендацій щодо ефективних напрямів адаптації до нього міжнародної економічної діяльності України та урізноманітнення її форм у даному середовищі.

Досліджено сучасні теоретичні підходи до вивчення міжнародного бізнес-середовища з визначенням його структури, суттєвих складових та параметрів розвитку. Визначено ключові особливості європейського бізнес-середовища, оцінено можливі сценарії його розвитку, проаналізовано сучасні конкурентні позиції європейських країн в глобальній економіці. Виявлено особливості адаптації зарубіжного досвіду міжнародної економічної діяльності на ринках європейських країн.

Визначено та обґрунтовано напрями, механізми та інструментарій розвитку міжнародної економічної діяльності України в європейському бізнес-середовищі. Запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення моделі комерційної дипломатії України.

Ключові слова: міжнародне бізнес-середовище, європейське бізнес-середовище, міжнародна економічна діяльність, глобальна економіка, адаптація, конкурентоспроможність, комерційна дипломатія.

АННОТАЦИЯ

Евдоченко Е.А. Европейская бизнес-среда в развитии международной экономической деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.01 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Киев, 2006.

Диссертация посвящена теоретическим и практическим вопросам выявления особенностей европейской бизнес-среды и разработке рекомендаций относительно эффективных направлений адаптации к нему международной экономической деятельности Украины, создания разнообразия ее форм в данной среде.

Исследованы современные теоретические подходы к изучению международной бизнес-среды с определением ее структуры, существенных составляющих и параметров развития. Определены ключевые особенности европейской бизнес-среды, оценены потенциально возможные сценарии ее развития, проанализированы конкурентные позиции европейских стран в глобальной экономике. Выявлены особенности адаптации зарубежного опыта международной экономической деятельности на рынках европейских стран.

Определены и обоснованы направления, механизмы и инструментарий развития международной экономической деятельности Украины в европейской бизнес-среде. Предложен комплекс мероприятий по усовершенствованию модели коммерческой дипломатии Украины.

Ключевые слова: международная бизнес-среда, европейская бизнес-среда, международная экономическая деятельность, глобальная экономика, адаптация, конкурентоспособность, коммерческая дипломатия.

ANNOTATION

Yevdochenko O.O. European business environment in international economic activity development. – Manuscript.

The thesis for obtaining of Candidate of Economic Science academic degree. The specialty 08.05.01 – World economy and international economic relations. Vadim Getman Kyiv National Economic University - Kyiv, 2006.

The thesis is devoted to the analysis of the theoretical and practical issues of the European business environment peculiarities and working at recommendation for Ukrainian international economic activity improvement and expanding its forms in this environment.

Multicriterion classification of modern forms of international economic activity (interns of the subjects of activity, the types of relations, levels, complexity, and economic basis) has been developed and the tendencies of their development have been exposed. The commercial diplomacy, as one of tendencies, that acquires all greater actuality, has been determined as modern system of mechanisms of the state economic interests realization at an international level, directed at combined interests of the state and business, for mutually beneficial collaboration with other countries.

Taking into account modern models of analysis of international business-environment, the following component structure of analysis of regional environment is suggested: CSPETLEg-analysis, and it has been proved, that the influence of civilization factors on forming and development of regional business-environment is crucial and essential. It is marked, that for different forms of international economic activity the given model of structural analysis can be changed, however a civilization constituent remains to be a priority.

Methodological approaches to research of informative necessities of firm, study of information sources, its systematization, and also diagnostics of those indexes of business-environment, which are important when taking strategic decisions in relation to an international economic activity received their further development.

It has been proved, that European business-environment was formed under the impact of unique civilization terms and factors of development, the basic features of which are: common mentality; community and interdependence of historical and political destiny and economic development; interrelation of cultures; presence of sphere of general interests and tasks from the point of view prospects of development. Today the features of its business-environment are the result of this particular development of Europe.

On the basis of the conducted research, the positive and negative features of modern European business-environment have been determined. The analysis of these features gave possibility to formulate two macrosenarios of its development: pessimistic or optimistic. On the basis of research of competitiveness indexes, five gropes of European countries have been identified according to World economic forum rating of Growth Competitiveness Index and Business Competitiveness Index. Most of European countries are concentrated in the first and second clusters that are with the highest and high indexes of competitiveness. Complex estimation of Europe competitive positions in global environment is conducted in the following directions: general development, investments, and technologies, foreign trade, industrial production, the future prospects of its development have been outlined.

The main problems of doing business by foreigners in the European business-environment have been investigated. Basic difficulties of foreign companies adaptation at the European markets have been exposed: policy of competition and dominant position at the market, technical standards, ecological policy and some cultural barriers. The measures of national commercial diplomacy have investigated.

Analyzing international economic activity of Ukraine in the European business-environment, it has been marked that European market gradually becomes the main export market of Ukraine; perspective of expending of international economic communication with countries of Europe takes place. However, regardless positive quantitative descriptions, the quality part of international economic activity and national commercial diplomacy remains to be not effective enough.

Basic directions of Ukraine international economic activity improvement on a macrolevel are to be:

joining the WTO; comprehensive actions aimed at national strategy of international economic activity development and implementation; activation of commercial diplomacy methods – all of these on the background of economic reforms completion. At the microlevel the following measures are to introduced: development of marketing orientation of enterprises, rise of corporate management level, diversification of international economic activity forms on condition of the use intensification of the informative systems in marketing.

Key words: international business-environment, European business-environment, international economic activity, global economy, World Trade Organization, competitiveness, commercial diplomacy.